

Warszawa, 23.06. 2016 r.

Podsekretarz Stanu

DL-I-072-7/16/10

160620-00336

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPŁ.	2016 -06- 27
Załącznik	NR

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

II.501.2.2016

Lucyja Ruci Premler,

Odpowiadając na pismo z dnia 22 kwietnia 2016 r. dotyczące „uprowadzeń rodzicielskich”, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

1. Kwestia penalizacji „uprowadzeń rodzicielskich”

Podstawową kwestią rozważaną w w/w piśmie jest penalizacja tego rodzaju czynów. Minister Sprawiedliwości już wielokrotnie zajmował stanowisko w tej sprawie, np. w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Dziecka z dnia 6 marca 2015 r., w której wskazał, że właściwymi w zakresie przeciwdziałania omawianemu zjawisku są środki cywilnoprawne. Podkreślić bowiem należy, że w polskim systemie prawnym uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez rodzica mającego pełną władzę rodzicielską nie stanowi przestępstwa. Tego rodzaju tezę potwierdza w szczególności orzecznictwo Sądu Najwyższego wydane na gruncie art. 211 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.) – zwanej dalej „k.k.”, przywołane w nadesłanym przez Pana piśmie. Należy jednak zastrzec, że dokonana przez Sąd Najwyższy wykładnia dotyczy tylko sytuacji, gdy oboje rodzice mają jednakowe uprawnienia w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej.

W polskim prawie rodzinnym naruszenie wspólnego wykonywania pieczy nad dzieckiem poprzez niezgodną zmianę miejsca pobytu dziecka nie stanowi wystarczającej podstawy do żądania jego powrotu. Żądanie odebrania dziecka powinno być bowiem poprzedzone żądaniem odebrania prawa do pieczy rodzicowi, który wywiózł dziecko,

przejawiającym się np. ograniczeniem jego władzy rodzicielskiej. W tym zakresie istotne ułatwienie proceduralne stanowi możliwość domagania się w jednym postępowaniu wydania orzeczenia o odebraniu małoletniego oraz ograniczeniu władzy rodzicielskiej. Miał to na uwadze ustawodawca wprowadzając do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.) – zwanej dalej „k.p.c.”, regulację postępowania w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką ustawą z dnia 19 lipca 2001 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1069). W art. 598² § 3 k.p.c. ustanowił on normę, z której wynika, że jeżeli do rozstrzygnięcia wniosku o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką niezbędne jest jego łączne rozpoznanie ze sprawą dotyczącą władzy rodzicielskiej, postępowanie toczy się z zachowaniem przepisu art. 579 k.p.c. Odesłanie to pozwala na zharmonizowanie momentu uzyskania przez orzeczenia o władzy rodzicielskiej i o odebraniu dziecka przymiotów skuteczności i wykonalności z tą samą chwilą. W przeciwnym razie rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej stawałoby się skuteczne dopiero po uprawomocnieniu, podczas gdy nakaz odebrania dziecka – już z chwilą wydania lub ogłoszenia postanowienia.

Po uzyskaniu orzeczenia o ograniczeniu lub pozbawieniu władzy rodzicielskiej rodzica, który uprowadził dziecko, otwiera się więc też możliwość jego ścigania na podstawie art. 211 k.k. Karalność czynów popełnionych przez rodziców pozbawionych władzy rodzicielskiej lub których władza rodzicielska została ograniczona, nie budzi wątpliwości. Potwierdzają to także przeprowadzone przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości badania aktowe¹. Warto zauważyć, że wśród zbadanych spraw były też przypadki oskarżenia rodzica posiadającego władzę rodzicielską (sprawy te zakończyły się uniewinnieniem).

Wskazać zatem należy, że prawo karne co do zasady dopuszcza w każdym wypadku rozważenie, czy dane zachowanie rodzica nie realizuje znamion czynu zabronionego określonego w art. 211 k.k., zaś w sytuacji, w której dochodzi do przymusowego odebrania dziecka, niewątpliwe już jest, że przesłanki odpowiedzialności karnej z tego przepisu aktualizują się. Ustawodawca wprowadzając powołaną ustawą do Kodeksu postępowania cywilnego regulację przymusowego odebrania dziecka zakładał zresztą możliwość

---

¹ raport z badań: K. Buczkowski Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki. Analiza orzeczeń sądowych w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k., Prawo w działaniu, nr 19 z 2014 r., s. 138-164

równoległej interwencji na drodze postępowania karnego, skoro nakazał kuratorowi sądowemu zawiadomienie prokuratora o tym, że przymusowe odebranie dziecka lub osoby pozostającej pod opieką napotyka przeszkody na skutek ukrycia tej osoby lub na skutek innej czynności przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia (art. 598¹¹ k.p.c.).

2. Możliwe działania w obszarze prawa i postępowania cywilnego

Oczywiście także w prawie cywilnym można rozważyć działania zmierzające do urealnienia prawa obojga rodziców do decydowania o miejscu pobytu dziecka, tak aby jeden z rodziców nie mógł jednostronnie i arbitralnie zmienić tego miejsca. W tej kwestii międzynarodowy instrument w postaci Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. o cywilnych aspektach uprowadzenia dziecka (Dz. U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528) przewiduje w sprawach transgranicznych dalej idącą ochronę niż prawo polskie w sprawach „krajowych”. W razie naruszenia wspólnego wykonywania pieczy nad dzieckiem sąd państwa, do którego uprowadzono dziecko, powinien zarządzić jego natychmiastowy powrót nie rozstrzygając o prawie do pieczy (władzy rodzicielskiej).

Przyjęcie standardu konwencyjnego na gruncie prawa polskiego oznaczałoby, że podstawą do wydania orzeczenia nakazującego odebranie dziecka stałoby się już samo wyprowadzenie się jednego z rodziców wraz z dziećmi z dotychczasowego miejsca zamieszkania i to niezależnie od przyczyn tego rodzaju zachowania. W polskich realiach byłoby to rozwiązanie co najmniej kontrowersyjne, albowiem zachowanie takie wydaje się typowe w sytuacjach kryzysu związku małżeńskiego czy też związku nieformalnego, w jakim żyją rodzice.

Praktyka wskazuje, że problemy w omawianych sprawach powstają głównie w fazie wykonawczej, a nie rozpoznawczej. Spostrzeżenie to skłania do wprowadzenia regulacji, która skutecznie mogłaby wyeliminować przeszkodę w efektywnym wykonaniu orzeczenia, jaką jest ukrywanie osoby podlegającej przymusowemu odebraniu przez kuratora sądowego. Regulacja taka mogłaby polegać na przyznaniu Policji uprawnień do przeszukiwania pomieszczeń, w których mogłyby być ukrywane te osoby. Obecnie bowiem Policja nie posiada tego rodzaju uprawnień na podstawie obowiązującej w omawianym zakresie procedury.

W oparciu o treść art. 598¹⁰ k.p.c. kurator może zwrócić się do Policji o udzielenie pomocy w przeprowadzeniu czynności związanych z przymusowym odebraniem osoby. Zadania Policji ograniczają się jednak tylko do zapewnienia porządku w czasie wykonywania czynności przez kuratora (asysta dla kuratora sądowego). Analiza obowiązujących przepisów prowadzi jednocześnie do wniosku, iż Policja nie ma uprawnień np. do wejścia na teren posesji lub przeszukania mieszkania, co może utrudniać dokonanie ustalenia, czy osoba zobowiązana do wydania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką i ta osoba znajdują się w miejscu przeprowadzania czynności.

Wnioski płynące ze stosowania przepisów o przymusowym odbieraniu osoby oraz wykładnia obowiązujących przepisów dotyczących uprawnień Policji dowodzą zatem, że celowe jest wprowadzenie zmian prawnych w celu usprawnienia przebiegu czynności odebrania osoby pozostającej wbrew orzeczeniu sądu pod opieką drugiego rodzica. Aktualnie w Ministerstwie Sprawiedliwości jest rozważane podjęcie prac legislacyjnych w tym zakresie.

3. Monitorowanie zjawiska tzw. porwań rodzicielskich

W Ministerstwie Sprawiedliwości nie jest prowadzony monitoring spraw wewnątrz krajowych, natomiast odnotowywane są wszystkie sprawy transgraniczne z udziałem rodzica przebywającego w Polsce, będącego wnioskodawcą lub uczestnikiem postępowania toczącego się w trybie powołanej Konwencji haskiej o cywilnych aspektach uprowadzenia dziecka.

2

PODSEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Marcin Warchol

Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa
skrytka pocztowa P-33

DL-I-072-7/16/10

160670-00386

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2016 -06- 27
ZAL.	NR .....

Rzecznik Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa